

СЪДЪРЖАНИЕ

УЕСЕКС: БЕЛЕТРИСТИЧНАТА ВСЕЛЕНА НА ТОМАС ХАРДИ.....	7
---	---

УЕСЕКСКИ ИСТОРИИ

ТРИМАТА СТРАННИЦИ.....	23
ИСТОРИЯ ОТ 1804 ГОДИНА.....	43
МЕЛАНХОЛИЧНИЯТ ХУСАР ОТ НЕМСКИЯ ЛЕГИОН.....	51
ИЗСЪХНАЛАТА РЪКА.....	67
СЪГРАЖДАНИ.....	93
НАТРАПНИЦИ В „НАП“.....	138
РАЗДВОЕНИЯТ ПРОПОВЕДНИК.....	167

ДРУГИ РАЗКАЗИ

ТРАГЕДИЯТА НА ДВЕ АМБИЦИИ.....	223
АДВОКАТСКА ОБИКОЛКА.....	249
СВИРАЧЪТ НА ШОТЛАНДСКИ ТАНЦИ.....	273
ПРЕОБРАЗИЛИЯТ СЕ МЪЖ.....	291
ПРОСТО ИНТЕРМЕДИЯ.....	309

УЕСЕКС:

БЕЛЕТРИСТИЧНАТА

ВСЕЛЕНА НА ТОМАС ХАРДИ

Като писател и поет във викторианска Англия Томас Харди (1840–1928) има незавидната съдба на недооценен от съвременниците си творец. Дълго време е възприеман предимно като „регионален“ автор, ограничен в тесните рамки на родния си край, графството Дорсет, определян е като писател, насочил носталгичен поглед единствено към миналото, към изчезващия селски бит, поради което изцяло е отдаден на дълбок песимизъм. След шумния скандал, предизвикан от „безнравствения“ му роман *Невзрачният Джуд* (1895), Харди напълно се оттегля от светския живот в Лондон, отказва се от белетристиката и изцяло се отдава на поезията. Едва през първите десетилетия на ХХ в. се оценява истинската сила и дълбочината на богатото му и разностранно творчество, което включва 14 романа, 4 сборника разкази и 8 стихосбирки. В стихотворение, посветено на Харди, английският поет Сийгфрийд Сасун (1886–1967) нарича писателя „магьосника от Уесекс“ (Николова, 1987:40). Тази лаконична характеристика на големия писател убедително го представя с две ключови понятия за творчеството му – белетристичният му свят *Уесекс* действително оказва *магическо* въздействие върху читателя. Днес обаче въображаемото графство Уесекс, където се развива действието в повечето му творби, вече не се възприема като тесен регионален свят, а като необятна белетристична вселена.

Най-характерната черта за творчеството на Харди е, че той поетизира селския бит, представя разнообразието и непреходната му виталност, земния и същевременно възвишения му облик. Писателят си поставя за цел чрез творбите си да покаже богатата душевност и вродената добродетелност на обикновения селския труженик, най-често подценяван и възприеман от градското население като груб

селяк. Обикновено героите му принадлежат към два различни типа – селяни, здравно свързани със земята, която обработват, добродушни и чистосърдечни, загърбили високите житейски цели, както и такива, които се стремят да се издигнат високо на средното ниво поради силата на духа си, възвишените амбиции или изгарящата страст (Тес, Джуд), но обикновено имат трагична съдба.

Дарвиновата теория, оказала силно влияние върху повечето късни викториански писатели, се възприема от Харди изцяло в негативен смисъл. За разлика от Джордж Мередит (1828–1909) например, той не се интересува от жизнено устойчивите и приспособимите типове хора, а от болезнено чувствителните и уязвими човешки същества, които неминуемо стават жертва на еволюционния процес. Именно оттам произтича дълбокият трагизъм в творчеството му. Освен това Харди е повлиян и от философията на Шопенхауер (1788–1860) за „слепия случай“, който обикновено води до гибелта на героя. Повечето от духовно извисените му герои неизбежно се сблъскват с неумолимата Съдба и Шопенхауеровата „иманентна воля“. И все пак дълбокият песимизъм в творчеството на автора идва най-вече от болката на човек, който отблизо познава прелестта и очарованието на селския бит, но е свидетел на постепенната му разруха в резултат на повсеместно настъпващата индустриализация във викторианската епоха.

Харди чувствително се отклонява от викторианските норми и в друго отношение. За разлика от мнозина английски писатели през XIX век той не описва предимно добродетелни герои, възплъщение на викторианската представа за „домашния ангел“. В най-известния му роман *Тес от рода Д'ърбървил* (1891) героинята е убийца, „прелюбодейка“ и все пак е подчертано нравствена и духовно извисена личност. В заглавието на романа под името ѝ той без всякакво колебание поставя дръзкото подзаглавие „духовно чиста жена, правдиво описана“, което е истинско предизвикателство към строгите викториански норми за нравственост и морал.

В художествено отношение Харди силно е повлиян от народния епос, от баладите и фолклора. Той проявява подчертан интерес към местните поверия, предания и легенди, както и към широко разпространените обичаи и ритуали в родния му Дорсет. С верен усет и изострени сетива писателят улавя ритъма и богатството в мелодичната простонародна реч и разпространените диалекти.

Като цяло големият принос на Харди към английската и световната литература е, че показва поетично извисената страна на селския бит и на местните жители, чиято духовност и нравствени сили идват от прекия им досег със земята и природата. Той въздействащо разкрива чисто езическата страна на природата, без да се опитва да я опитомява. Чрез творчеството си до голяма степен Харди осъществява връзка между литературата на XIX и XX век. Образи като този на героинята Сю от *Невзрачният*

Джуд, подчертано извисена интелектуалка, напълно различна от повечето предишни героини на автора, вече се родяат с духовно извисените и образовани героини на Д.Х.Лорънс (1885–1935) като например Ърсюла в *Дъгата* (1915) и *Влюбени жени* (1920). Наред с това чрез поезията си, създадена през първите десетилетия на ХХ век, Харди категорично прекрива границата между двата века и две различни епохи.

УЕСЕКСКИ ИСТОРИИ (1888)

Разказите на Томас Харди рядко са били обект на изследване от страна на критиците. Ударението винаги се е поставяло върху романите му, а в последните десетилетия – върху поезията. Въпреки това сборникът разкази *Уесекски истории* (*Wessex Tales*, 1888) е може би най-монолитната творба, която представя разностранна картина на белетристичния свят на автора, наречен Уесекс.

Наименованието не е случайно, а е пряко свързано с английската история. Уесекс е името на англосаксонско кралство, просъществувало от VI до IX век на територията на Дорсет и някои съседни графства в Южна и Югозападна Англия. Тази област е изпълнена с множество исторически паметници още от времето на келтите, римляните, англосаксонците и нормандските нашественици. И все пак макар мястото да е историческо, то е преди всичко изпълнено с човешки съдби, традиции, легенди, предания, като в него пулсира определен начин на живот. Авторът използва това място на действието в почти всички свои романи, определяни от критиците като „уесекски романи“. Уесекс присъства осезателно и в поезията на Харди и една от най-известните му стихосбирки се нарича *Уесекски поеми* (*Wessex Poems*, 1898). По думите на самия Харди Уесекс е територия, където „местните чувства... пулсират със същата сила, както и в дворците на Европа“, а „онова, което привидно е местно, в действителност е общочовешко“ (Николова: 16–17). Именно поради общочовешките проблеми в творчеството на Харди, Уесекс се възприема като белетристична вселена, а не като регионален свят.

В Европа и особено в Англия разказът започва да се цени и утвърждава като определен жанр едва към края на XIX в. Поради тази причина Харди, макар и отрано да пише разкази, публикува *Уесекски истории* едва през 1888 г., тъй като след издаването на шест успешни романа вече се е наложил като белетрист. И затова напълно естествено е сборникът, плод на голяма творческа зрялост, да се отличава с високи художествени качества. Основният импулс за написване на тези разкази е дълбоката носталгия на писателя по миналото, както и обичта му към

родния край. През този период той непрекъснато се движи между Дорсетшир и Лондон и се сблъсква със стереотипните представи за селяка, иронично наричан Ходж (Hodge). Главната му цел е да се преодолеят тези ограничени представи, като провинциалният свят и местните жители се видят в цялата им дълбочина и разностранност. Сборникът има подчертано ретроспективен характер, тъй като Харди описва събития, случили се няколко десетилетия назад в миналото. Също като художник, той се отдръпва далече от статива, за да погледне картината от страни в нейната цялост, с релефните ѝ контури. Единствено чрез отдалечаване от събитията един творец може ясно да съзре общото между миналото и настоящето.

Подобно на Уолтър Скот (1771–1832), Харди смята, че едно повествование задължително трябва да представя необикновени случки, събития, образи, преживявания, които се различават от делничното, прозаичното. И затова твърде често той описва невероятни събития и напълно неочаквани развръзки. И все пак разказите му рядко са изцяло плод на въображението, а се основават предимно на местни предания и традиции, на фолклорни мотиви, както и на спомени, разказвани от родителите и съселяните му. В някои случаи творческият му импулс идва и от сензационни съобщения във вестниците, но за творбите му с пълна сила важи английската максима, че истинските събития често могат да изглеждат по-странни и от измислените (*truth can be stranger than fiction*). Всъщност талантът му придава убедителност и правдоподобност дори и на най-странните събития. В художествено отношение разказите му се отличават с измамна простота и пестеливост в изказа, но в тях се крие завидна дълбочина. Често те са различни по дължина, като някои могат да се определят като новели (*Раздвоеният свещеник*), а други са съвсем къси, но силно въздействащи (*История от 1804 година*).

Сборникът *Усекски истории* включва седем разказа, които варират между комичното и трагичното, романтичното и прозаичното, фантастичното и действителното. Авторът ясно съзнава предимствата на късите разкази – те дават възможност да се представят различни местности, теми, типове герои, както и да се прилагат различни стилове. По този начин се получава пъстра мозайка, която разкрива голямото разнообразие на човешките проблеми. И все пак сборникът се отличава с художествена завършеност поради хармоничното съчетание на темите и героите.

За да представи на читателя обширна балансирана картина на селския бит в *Усекски истории*, определяни от критиците като пасторални разкази, Харди най-често прибягва до контраста като художествен похват. Чрез този диалектически подход той се стреми да постигне единство на противоречията, да създаде усещане за цялостност и кохерентност, да намери баланс между природното и социалното, между конкретното и общочовешкото.

Още в началния параграф на първия разказ *Тримата странници* Харди описва трудностите в селския бит, обичайния недостиг на питейна вода, както и стихийната страна на природата, която често е безпощадна към селянина и труда му. В същия параграф обаче се представя и прелестната страна на природата, която в хубаво време привлича „поетите, философите и други като тях, които мислят и копнеят за възвишени неща“.

По начало в целия сборник многократно се изтъква жителната близост между природата и селянина, който живее „с отворена врата“ към четирите сезона на годината.

Чрез умело редуване на контрастни сцени Харди разкрива и различните страни в бита на селянина, като представя мигове на радост, веселие и жизнелюбие, последвани от чувства на дълбока уплаха и покруса пред тъмните страни в живота им. Отново разказът *Тримата странници* е твърде показателен в това отношение. В първата част подробно се описва жизнерадостното настроение на селяните по време на гощавка, устроена по случай кръщенето на новородената дъщеря на овчаря Фенъл. Буйните танци и песни обаче внезапно секват, когато местните жители дочуват топовни гърмежи от близкия затвор, които са сигнали за избягал затворник. Почти мигновено групата празнуващи селяни се превръща в потеря за залавянето на свой събрат.

Разказът *История от 1804 година* е изграден върху друг контраст – между действителното и въображаемото, истината и химерата. В него старият Соломон Селби разказва как като момче по време на Наполеоновските войни е видял посред нощ двама френски генерали, с географска карта в ръка, да търсят удобно място на английския бряг, където да дебаркират с армията си, като в единия от тях Соломон разпознава самия Наполеон:

И макар че бех момчурляк,... познах лицето на Бонапарт. Да не позная Бонили? Съвсем съм сигурен, че го разпознах. Та аз му бех виждал образа не веднъж, а поне сто пъти (с. 48) ??

Старецът разказва извънредно убедително и с най-големи подробности за преживяното и затова слушателите му са склонни да повярват на думите му. Тук обаче в никакъв случай не става дума за лъжа, а за неспособност да се направи разлика между фантазията и действителността. В бележка от 1919 г., добавена под краткия предговор към *Уесекски истории*, самият автор заявява, че този разказ е бил изцяло плод на въображението му. Години след написването му обаче с изненада установил, че съществуват множество истории в този дух, които са се превърнали едва ли не в истинска традиция. Ала авторът заявява, че няма представа доколко подобно посещение може действително да отговаря на истината.

Разширената употреба на контраста най-вече проличава при представянето на героите на Харди. Почти всички разкази в сборника се основават на противопоставянето между различни типове хора. Както вече се спомена, тъй като авторът непрекъснато се движи между Лондон и Дорсет, той е наясно, че градското население има напълно невярна представа за селските труженици. Харди дори открито изразява недоволство си в списанието „Дорсетшир Лейбърър“, като заявява, че карикатурната представа за тъпия, непроменлив, ограничен селяк е широко разпространена в града, като по този начин се окачествява цялото местно население (Brady, 1982:2). Основната цел на писателя в сборника е да обогати стереотипната представа за селянина, така че читателят да осъзнае богата разностранност на местните жители, които са хора с най-разнообразни нагласи и характери и коренно се различават един от друг.

Така например в разказа *Напранници в Нап* обикновената селска девойка Сали е напълно различна от богатия фермер Дартън. Тя е жизнена, свободолюбива, остроумна, независима, силна духом, способна да се справи с всякакви житейски несгоди и предизвикателства на съдбата. От своя страна Дартън, твърде променлив в чувствата и постъпките си, е пасивен, нерешителен, слаб духом, като тези недостатъци го обричат на дълбока самота в края на живота му.

Подобен контраст се откроява и между влюбените в разказа *Раздвоеният проповедник*. Методисткият свещеник Стокдейл, макар по своему очарователен и почтен, проявява конформизъм, твърда безкомпромисност и строга принципност, като по този начин влиза в противоречие с възлюбената си Лизи. Тя е витална, неконформистки настроена и умее пълноценно да се радва на живота. За нея дръзката контрабандна търговия с алкохол не е грях, а жизнена необходимост, която внася разнообразие и тръпка в прозаичното ѝ делнично ежедневие.

Очевидно в случая викторианският иконоборец Харди симпатизира повече на волната жена, отколкото на праволинейния проповедник. Писателят обаче се съобразява с литературните норми на епохата и тъй като разказът е публикуван през 1879 г., виталната Лизи смирено се омъжва за праведния Стокдейл и дори написва трактат за „разкаялите се селяни“. Тридесет и три години след публикацията на разказа обаче Харди добавя в бележка в края на творбата си друг финал, в разрез с викторианските норми. През 1912 г. той вече заявява, че всъщност, „съвсем подобащо на нрава си“, Лизи се омъжва *не* за благочестивия Стокдейл, а за дръзкия контрабандист Оулет, с когото емигрира в Америка. Авторът вече отказва да се съобразява със закостенелите викториански норми на благоприличие.

Употребата на контраста в разказите най-силно проличава при обрисуването на женските образи. Почти всички усекски истории се основават на различията между два типа героини, съответно представителки на селото и на града. В тези

образи ясно проличава предпочитанията на автора към родния му край. Въпреки непрестанните си пътувания между Лондон и Дорсет, Харди винаги е твърдял, че иска да бъде погребан в родното си място, редом до родителите и предците си. След смъртта му се взема странно решение – тленните му останки са погребани в Уестминстърското абатство, в близост до Дикенс и Тенисън, а сърцето му е заровено в гробището на черквата Стинсфорд в Дорсетшир. Този необичаен ритуал сякаш символизира раздвоението на автора между града и селото, но все пак показва, че дълбоко в сърцето си той преди всичко се чувства местен жител на Дорсет. И поради тази причина в разказите си дава предимство на жената от селски произход и я представя като по-добродетелна и силна духом от гражданката.

Три от разказите в *Усекски истории* се изградени върху контраста между двата типа героини. Различията между селянката Рода и гражданката Гъртруд в *Изсъхналата ръка* са ясно очертани. Рода е тъмноока, едра, физически издръжлива, но бедна, докато Гъртруд е светлокоса, дребна, крехка и богата. Рода е отблъсната от съпруга си, а Гъртруд я измества в обичта му. Макар Гъртруд да е най-привлекателната представителка на града в сборника, поради заболяването си тя се превръща от великодушна и сърдечна жена в човек, който силно жадува нечия смърт заради собственото си изцеление. От своя страна Рода, която съвсем непреднамерено е причинила зло, по-късно се измъчва от остро чувство на вина и отказва да приеме завещанието от бившия си съпруг.

За разлика от Гъртруд, гражданката Хелена в *Наптрапници в Нап* не може да събуди никакво съчувствие у читателя. Контрастът между нея и селската девойка Сали отново е отчетливо откроен. Докато Хелена е физически крехка и неустойчива, претенциозна и капризна, подаваща се често на малодушие, Сали, както се спомена, е силна духом и издръжлива, независима и горда, а също така великодушна и щедра към всички около себе си. В този разказ Харди много категорично представя духовното и физическото превъзходство на селската жена.

И все пак предпочитанията му към местната девойка пред градската жена като че ли най-ясно са очертани в разказа *Съграждани*. Макар героинята Луси да не произхожда от семейство на селски стопани, Харди многократно показва близостта ѝ до местния бит и природата и често я описва на фона на цветя. С душевната си чистота, невинност и добросърдечие Луси е напълно различна от гражданката Ксантипа, която е студена, претенциозна и високомерна. Дори имената им подчертават големия контраст помежду им. Докато името „Луси“ се възприема като обикновено английско име, гръцкото „Ксантипа“ (Xantippe) звучи твърде претенциозно. При това – вероятно детайл, добре обмислен от автора – така се наричала жената на Сократ, чийто свадлив нрав, проявяван към съпруга ѝ, е превърнал името ѝ в на-

рицателно за кавгаджийски настроена жена (*Brewer's Dictionary of Phrase and Fable*, 1981: 1206). Очевидно Харди внимателно подбира имената в зависимост от нрава на героите си. Напълно в съзвучие с претенциозното си име, Ксантипа предпочита да общува най-вече с лондонски високопоставени личности, облича се предимно в кадифени и дантелени дрехи и винаги се отнася надменно както към местните жители, така и към собствения си съпруг. И все пак най-лошата ѝ черта е силно избухливия ѝ нрав, който превръща дома на Барнет в „гнездо на оси“. Очевидно Харди напълно съзнателно обрисова лондончанката Ксантипа едва ли не като чудовищна съпруга, напълно различни от благата и добронамерена местна девойка Луси.

Представените контрастни женски образи водят до извода, че авторът възприема селската жена като далече по-добродетелна от гражданката. Според него най-големият недостатък на градските съпруги е, че не могат да оценят красотата в селския бит и близостта до природата. Поради това докрай остават прищълци, които нарушават хармонията, установения ред и ритъма в живота на село.

В заключение би могло да се обобщи, че чрез последователната употреба на контраста като стилистичен подход Харди показва голямото разнообразие в битието на местните жители, както и богатството от колоритни личности. По този начин той умело разбива неверните стереотипни представи на градския читател за ограничения селяк и монотонния му живот.

До голяма степен регионалният свят на Харди, наречен Уесекс, е представен в съвсем конкретните си измерения, но същевременно може да се възприеме и като символичен свят на архетипове и общочовешки идеи, защото разкрива изконни истини за битието като цяло. И затова драматичните усекски истории стигат до сърцата на всички читатели по света.

ДРУГИ РАЗКАЗИ

Както вече се спомена, повечето от разказите на Харди са плод на творческата му зрялост, като по-късно авторът умело ги разпределя в няколко сборника в съответствие с основните им теми и използваните художествени похвати. По този начин те придобиват характер на самостоятелни белетристични творби. Те са четири на брой – вече представеният сборник *Усекски истории* (*Wessex Tales*, 1888), най-известният от всички, *Група благородни дами* (*A Group of Noble Dames*, 1891), *Малки житейски парадокси* (*Life's Little Ironies*, 1894) и *Преобразилият се мъж* (*A Changed Man*, 1913). Първите три се отличават с подчертана кохерентност

в тематично и художествено отношение и неслучайно авторът ги преиздава. В настоящата книга са включени три разказа от *Малки житейски парадокси* и един от сборника *Преобращаият се мъж*. Добавен е и разказът *Просто интермедия* (1885), първоначално поместен в периодичния печат.

Както подсказва и самото заглавие, разказите в *Малки житейски парадокси* представят преди всичко внезапни трагически обрати в живота на героите и поради тази причина критиците ги назовават „трагедии на обстоятелствата“ (“tragedies of circumstances“, Brady, 1982:X). Харди пише тези разкази в началото на 90-те години на XIX в., когато вече започва твърде осезателно да усеща ограничаващите викториански норми, наложени както в живота, така и по отношение на художествените средства. Обичайният за епохата финал „... и те заживели щастливо“ му се струва много по-неубедителен от трагичния край, логически обусловен от стеклите се житейски обстоятелства. И все пак в творчеството му трагическото все така умело продължава да се преплита с комичното, с фарса.

Трагедията на две амбиции от сборника *Малки житейски парадокси* разкрива драмата на двама братя, амбициозни свещеници, които се срамуват от баща си, защото с вечното си пиянство и бохемския си живот застрашава професионалното им развитие, както и издигането им в обществото. Също като „неизвестния“ Джуд, те са родени във време, когато непоклатимата викторианска класова система започва да се пропуква и да предоставя някои ограничени възможности за израстване в социалната йерархия. Основната тема в *Трагедията на две амбиции*, както и в *Невзрачният Джуд* (1895), е драмата, произтекла от неосъществените амбиции.

В този разказ Харди отново умело си служи с контраста като художествено средство при обрисуването на двамата герои. Докато Джошуа е непоклатим в амбициите си да се издигне и не изпитва чувство на вина относно смъртта на баща си, брат му Корнелиъс е по-чувствителен, състрадателен и страда от тежки угриzenia на съвестта.

В този мрачен разказ светлина идва единствено от красивата им и благородна сестра Роза, която отново е в пълен контраст с братята си. И все пак голямата им обич към нея сякаш произтича и от чисто себични чувства – те осъзнават, че с изгодния си брак тя може да им проправи път в обществото. Поради тази причина критичката Брейди (Brady:115) открива дълбока символика в обикновеното име Роза, като оприличава девойката на добре култивирано цвете, за което братята усърдно се грижат, защото собствените им планове за житейски успех зависят от женитбата ѝ за човек, издигнат в социалната йерархия.

На пръв поглед финалът изглежда оптимистичен. Роза е вече щастливо омъжена за местния земевладелец, а зловещата тайна на братята остава неразкрита.

Ала сребрилата тополка, израснала в близост до мястото на престъплението от захвърлената тояга на удадения, винаги ще напомня на братята за злодеянието им.

Разказът *Адвокатска обиколка* напълно отговаря на определението „трагедия на обстоятелствата“, защото стеклите се събития в него наистина са трагически и за тримата герои. И все пак в него умело се съчетават полукомични, дори фарсови ситуации с тежките им последици в съдбата на героите. Разказът е силно интригуващ поради пълното разминаване между представите, които героите имат един за друг, и преценката на самия читател относно характерите им. Героите са добре познати типажии в творчеството на Харди: красива невинна селска девойка, но необразована и почти неграмотна, нещастна духовно извисена съпруга, която наблюдава живота единствено от прозореца си, както и образован млад бохем, склонен да се впуска в любовни авантюри. Трагичните събития в разказа са резултат от измамата и на тримата герои, така че финалът е действително фарсов.

От чисто етическа гледна точка читателят би могъл да приеме разказа почти като комедия, защото всеки получава заслуженото и самите измамници остават измамници. В по-широка перспектива обаче разказът може да се тълкува като остра критика срещу представите за брака във викторианската епоха, както личи от следния текст:

Идит Харнхам се чувстваше самотна. Повлияна от възгледите на английските родители, че лошият брак, пораждащ чувство на ненавист, е за предпочитане пред живота на неомъжената жена, която има собствено достойнство, следва интересите си и разполага със свободното си време... тя се бе съгласила да се омъжи за възрастен търговец на вина като последна възможност, за да разбере много скоро обаче, че е допуснала грешка. След сделката Идит продължаваше да бъде жена, неизпитала дълбоко сърдечно вълнение (с. 261–62).

Неслучайно заради подобни „еретически“ възгледи за брака романът на Харди *Невзрачният Джуд* е анатемосан от амвона и обявен за крайно безнравствен.

В художествено отношение характерна черта за разказа е честата употреба на съдебна фразеология. Както изтъква критичката Брейди (Brady: 125), разговорът между Рей и Идит в края на творбата прилича на кръстосан разпит между адвокат и свидетел. В случая честата употреба на съдебни изрази и практики е напълно закономерна не само защото главният герой е адвокат, а също и поради факта, че самият Харди често е изпълнявал ролята на мирови съдия.

Сборникът *Малки житейски парадокси* завършва със *Свирачът на шотландски танци*, донякъде най-силно въздействащият разказ. Той отново изцяло е изграден върху множество контрасти. В самото начало разказвачът с въодушевление говори

за Първото световно изложение в Хайд Парк, Лондон, през 1851 г., превърнало се в символ на прогреса на викторианска Англия във всички области. Веднага след това обаче той се обръща към миналото и разказва местната легенда за цигуларя Уот Оламур и свръхестествената му магическа сила. По този начин много рязко се прекрива хронологическата граница, като настоящето и миналото влизат в досег. В разказа значими факти относно бурния технологически прогрес и построяването на новите железопътни линии във викторианска Англия органически се съчетават с фолклорни предания и поверия.

Цигуларят, по професия „конски доктор“, не свири „богоугодни псалми“, а омайни мелодии, с които „изтръгва душата от тялото, както паякът тегли нишки, тъй че човек да се почувства лек като глухарче“ (с. 277). Оламур несъмнено притежава митологически качества (Brady:135). Подобно на Орфей той е способен да окаже въздействие и върху неодушевените предмети. Също като Ерос остава напълно безучастен към чувствата, които предизвиква у хората – плачещите деца и чувствителната девойка Карлайн. Със свръхестествената си аура и демоничното си присъствие цигуларят оказва разрушително въздействие не само върху крехката Карлайн, но и върху порядъка в селския бит.

Пълна противоположност на цигуларя е селският момък Нед. Той е просто-душен, порядъчен и трудолюбив механик, който активно участва в построяването на Кристалния дворец в Хайд парк. Нед е напълно уравновесен и последователен в действията си, като същевременно е способен на дълбока обич и всеотдайност. Чрез образите на Нед и Оламур се откроява контрастът между рационалното, практическото в живота и ирационалните инстинкти, подсъзнателните импулси, които бушуват у човека дори и в най-цивилизованите кръгове.

В разказа особено ясно се очертава и противопоставянето между селския бит, изпълнен с неуморен труд и жизнерадостно веселие, и тъмното недостъпно плато, където демоничният Оламур изчезва с детето. Голото плато, наречено Егдън, присъства осезателно в множество творби на Харди и най-вече в романа *Завръщане в родния край* (*The Return of the Native*, 1878). Каменистата пустош Егдън е всъщност олицетворение на Шопенхауеровата „иманентна воля“ („unconscious will“), която непрекъснато направлява живота на индивида. В творчеството си Харди нерядко внушава песимистичната идея, че човек не може сам да направлява съдбата си и често е обречен на провал в една бездушна вселена. И затова голяма част от творбите му имат трагически край.

За разлика от предишните три сборника разказите в *Преобразиият се мъж* (1913) не отразяват конкретен исторически период или определени проблеми, а също и не разкриват подчертана последователност в употребата на художестве-

ните средства. Самият автор ги определя като сборник от разнородни повествования (Brady:195). Според Харди най-хубавият му разказ там е *Преобращиият се мъж*, поради което използва заглавието като заглавие на целия сборник.

В този разказ писателят отново въздействащо си служи с контраста като художествен похват, но сега не противопоставя различни герои, а разкрива противоречивите страни в отделната личност. Основният въпрос в разказа е *доколко човек може да промени собствената си природа*. Както загатва и самото заглавие, авторът напълно вярва в подобно преображение. В началото капитан Момбри от кавалерийския полк хусари е представен като красив, обаятелен млад мъж, с подчертана склонност към прегрешенията. И сякаш мимоходом се споменава важна подробност – внимателният наблюдател би забелязал, че „очите му изразяват печал и вглъбеност“. И може би поради тези уж случайно вметнати думи рязката промяна в характера на Момбри под влиянието на местния свещеник не изглежда необяснима. За кратко време от напет, красив хусар той се превръща в скромен пастор, с кошница в ръка, пълна с покупки за бедните богомолци. А когато идва „денят на изпитанието“ и холерата, този „бич божи“, връхлита връз сиромасите в покрайнините на градчето, той се оказва човекът, роден за такъв съдбовен час, готов на пълно себеотдаване.

Макар красивата му съпруга Лора да заявява в прощалното си писмо до него, че „човек не може да измени на природата си“, тя също претърпява значителна метаморфоза. В началото е представена като „жена, за която земните наслади и добрата компания значат всичко“ (с. 298). Когато обаче вижда безкористната самопожертвователност на съпруга си, дълбоко у нея нещо се променя. И до края на живота си остава вдовица. Чрез уелото използване на контраста като художествено средство Харди внушава идеята за богатата разностранност на човешката личност, която до голяма степен се влияе и от житейските обстоятелства.

Разказът *Просто интермедия* (*A Mere Interlude*, 1885) излиза в периодичния печат и не е включен в сборниците на Харди, макар че някои от темите и ситуациите са твърде сходни с тези в издадения по-късно сборник *Малки житейски парадокси* (1894). Героинята Баптиста е обикновена девойка, изпаднала в необикновена житейска ситуация. Английската дума *interlude* означава случка, пауза между две действия и разказът действително представя разигралата се драма непосредствено преди женитбата на героинята. Думата обаче означава и комедия, интермедия, защото в поредицата от внезапни драматични случки има нещо едва ли не фарсово, което придава на разказа почти трагикомичен характер.

Името Баптиста несъмнено има символично значение. Английският глагол *to baptise* означава кръствавам, прекръствам, но също и пречиствам. По време на

дългата поредица от неочаквани трагични обстоятелства и съвпадения Баптиста неизменно е в състояние на унес, вцепенение или пълна безучастност, като оставя събитията да следват своя ход и да я влачат след себе си. И все пак трагичните обстоятелства в живота на Баптиста създават условия, за да се прояви всичко онова, скрито дълбоко в нея „подобно руда в земните недра“ и тя постепенно се превръща в зряла, уравновесена жена. В края на разказа трагикомичният ѝ живот започва все по-ясно да придобива смисъл.

Според някои критици (Brady:173) Харди превръща трагедията в трагикомедия с щастлив край, за да удовлетвори сантименталния вкус у читателите на списания. Всъщност финалът съвсем не е неубедителен, защото щастието на Баптиста напълно закономерно произтича от натрупания ѝ житейски опит след поредицата от драматични преживявания.

Най-характерната черта в разказите на Харди е, че художествената форма винаги и в пълна хармония със сюжета. Промяната на проблематиката в отделните сборници неизменно налага и промяна в художествените похвати. Самото внимателно подреждане на разказите в няколко сборника разкрива стремежа на автора да постигне пълно съответствие между форма и съдържание. И затова в усекските истории за селския бит разказвачът обикновено се придържа към устната, говорима, често диалектна реч, докато в по-късните разкази и най-вече в *Малки житейски парадокси* стилът е подчертано по-литературен. Общото във всички разкази обаче е силно интригуващата човешка история, която завинаги се връзва в съзнанието на читателя.

Весела Кацарова

БИБЛИОГРАФИЯ

- Николова, Невяна, 1987. „Магьосникът от Усекс“, предговор към *Томас Харди – избрани творби в три тома*, с. 7–41, изд. „Народна култура“, София, 1987.
- Brady, Kristin, 1984. *The Short Stories of Thomas Hardy*, London: Macmillan Press, 1984.

УЕСЕКСКИ ИСТОРИИ

獸
牙
2015

ТРИМАТА СТРАННИЦИ

Сред забележителностите на земеделска Англия, почти непокътнати от времето, са пръснатите тревисти хълмове, както и долчинките и ливадите с различна растителност, които се простират надлъж и нашир в южните и югозападните графства. Ако сред тях се мерне следа от човешко присъствие, това обикновено е уединената къщурка на някой овчар.

Преди петдесетина години на един такъв тревист хълм се кипреше самотна къщичка, която може да е там и до днес. Въпреки уединението си обаче, ако трябва да бъдем точни, тя бе само на около три мили от града в графството. Ала малкото разстояние не означаваше нищо. През дългите тежки сезони с гъстите мъгли, снеговете, поледиците и дъждовете разстоянието от три мили хълмиста местност напълно те откъсва от света, като че ли си Тимон¹ или Навуходоносор II². А в хубаво време мястото бе твърде привлекателно за онова по-приятно племе – поетите, философите, художниците и други като тях, които мислят и копнеят за възвишени неща.

Обикновено при построяването на подобни самотни жилища се използват като заслон някои насипи, скупчени дървета или поне отломки от канари. Ала в случая изобщо не бе търсен заслон. „Гарвановото гнездо“, както се наричаше къщата, бе самотно жилище, отвсякъде незащитено. Единственото основание да се построи точно там бе, че от незапомнени времена само на хвърлей разстояние от мястото се пресичаха две пътеки под прав ъгъл. И така, къщата бе изложена от

¹ Тимон, легендарен атинянин, възприеман като възплъщение на мизантропията.

² Навуходоносор II (Набуко), вавилонски монарх, представян в някои библейски легенди като невменяем, прекарал в уединение 7 години на безлюдно място.

всички страни на стихийте. Ала макар че тук вятърът свистеше яростно, когато се надигнеше, че дъждът плющеше страховито, когато падаше, прищевките на зимата съвсем не бяха чак толкова безмилостни към хълмистото място, както си представяха жителите в низините. Снежната покривка не бе толкова мразовита като в равнината, нито пък сланите бяха така страшни. Когато заради негодите хората проявяваха състрадание към овчаря и семейството му, обитатели на къщата, те обикновено отвръщаха, че много повече са страдали от „вихри и стихии“, когато живеели край един поток в близката сгушена долина.

Вечерта на 28 март 182_ беше точно такава, каквато най-често предизвикваше прояви на съчувствие. Проливният стихийен дъжд плющеше гръмовно по стените, урвите и хрусталаците. Всички животинки навън, останали без подслон, се бяха извърнали с гръб към вятъра. Опашките на дребните пернати, които се опитваха да се закрепят за някой изсъхнал трън, се обръщаха наопаки като чадърчета. От уллиците на къщата се стичаха потоци, а стрехите се огъваха. И все пак точно сега всякаква проява на съчувствие към овчаря би била по-неуместна от всякога, понеже жизнерадостният селяк бе устроил голяма гощавка по случай кръщенето на втората се щерка.

Гостите, пристигнали преди дъжда, се бяха настанили в най-голямата одая, която се ползваше като всекидневна. Само един поглед отстрани към събралите се около масата към осем часа вечерта би убедил всекиго в тази изпълнена със събития нощ, че в подобно проливно време трудно би могло да се намери по-уютно и задушевно кътче. Занаятът на стопанина ясно проличаваше от множеството добре лакирани овчарски геги без тоягите, които бяха окачени за украса над камината, а сред голямото разнообразие от лъскави криваци се виждаха какви ли не – както древни видове, изографисвани в патриархалните картинки на старите семейни библии, така и най-съвременни мостри, изложени на последния местен панаир. Помещението бе озарено от половин дузина свещи с потопени в лой фитили и поставени в свещници, които се изкарваха на показ само по време на тържества, празници или семейни чествания. Свещниците бяха пръснати из стаята, а два от тях грееха от поличката над камината. На това място само в празник се поставяха свещници.

В откритата камина бяха сложени големи цепеници навътре, за да се поддържа силният огън, но сега отпред пламтеше купчина изсъхнали тръне, които гръмко пукаха като кикот на шут.

Бяха се събрали деветнайсет души. Пет жени от гостите, пременени в ярки разноцветни сукмани, бяха заели столовете до стената. Няколко свенливи девойчета, както и по окумуш моми седяха върху широката прозоречна рамка. Чети-

рима мъжаги като дърводелеца Чарли Джейк, енорийският служител Елайджа Ню и мандраджията Джон Питчър от недалечно село, тъст на овчаря, се бяха настанили на скамейката с облегалка. Една двойка, млад момък и мома, поруменели от беглите подхвърляния относно предстоящия си съпружески живот, бяха седнали в ъгъла под шкафа. А един позастарял ерген, прехвърлил петдесетака, току сновеше напрегнато напред-назад между седналата си годеница и останалите гости. Веселбата беше всеобща най-вече поради това, че всички се бяха отърсили от всякакви условности. Пълната увереност в общата доброжелателност създаваше усещане за непринуденост, а най-важната подробност, която неимоверно засилваше ведрото дружелюбие, идваше от това, че почти у всички присъстващи нямаше какъвто и да е стремеж да се издигнат в обществото, да разширят познанията си, или да извършат някакъв чутовен подвиг. А в днешно време именно подобни стремежи обикновено подриват благоразположението и искрената добросърдечност сред всички съсловия освен сред най-извисените и най-простодушните.

Овчарят Фенъл бе сключил сполучлив брак, понеже булката му бе дъщеря на мандраджията от една недалечна долина и му беше донесла петдесет жълтици в кесията си – тя продължаваше да ги държи там, докато дойде време да се погрижи за нарастващото си домочадие. Тази спестовница беше донякъде наясно как трябва да протече едно подобно празненство. Седенето по столове и скамейки имаше своите предимства. Ала приковаването на едно място понякога може да тласне мъжете към такова прекомерно пиене, че да се пресуши всичко в къщата. Другата възможност бе да се организират танци. В такъв случай наистина отпаднаше опасността от голяма пиячка, но тогава сериозно бе застрашена храната, защото танците силно изострят апетита на играещите, което би довело до пълно опустошаване на всичко в килера. Овчарката Фенъл избра нещо по средата – да редува краткотрайни танци с песни, за да се предотврати всяка стихийна невъздържаност в двете посоки. Но тези помисли изпълваха само нейната мила главица, защото самият овчар бе обзет от желанието да прояви нечувано госто-приемство.

Цигуларчето бе момче от този край, около дванайсетгодишно, което проявяваше изумителна сръчност в изпълнението на джиги и шотландски танци, макар и пръстчетата му да бяха толкова малки и късички, че се налагаше да мести ръце за високите тонове, а когато се връщаше към първоначалното положение, се долавяха някои не съвсем чисти тонове. Силното цигу-мигу на младока бе започнало в седем часа в съзвучие с ехтящите дълбоки тонове, изтръгвани от Елайджа Ню, енорийския служител, който напълно уместно бе пристигнал с любимия си стари-

нен духов инструмент. Всички мигновено скокнаха да танцуват, но мисис Фенъл тихичко нареди на музикантите в никакъв случай да не свирят повече от петнайсетина минути.

Ала в приповдигнатото си настроение свирачите Елайджа и момчето напълно забравиха за заръката. Освен това един от танцьорите, Оливър Гайлс, седемнайсетгодишен момък, който бе влюбен в партньорката си, трийсет и тригодишна гиздава мома, съвсем безразсъдно беше подхвърлил още една корона на музикантите, за да ги накара да не спират, докато имат дъх и ръцете им не отмалеят. Когато мисис Фенъл забеляза, че лицата на танцуващите започнаха да се изпотяват, тя се приближи към музикантите, докосна лакътя на цигуларчето и разпери длан върху отвора на духовия инструмент. Ала двамата изобщо не забелязаха подканата и тогава невестата, обзета от страх да не накърни облика си на гостоприемна стопанка, като доста явно се намесва във всичко, се оттегли и седна безпомощно в ъгъла. И така, танцът продължи да се вихри с нарастваща сила, играчите подскачаха неуморно напред-назад, въртяха се един около друг, докато стрелката на старинния часовник в дъното на одаята не отмери един час.

Докато течеше тази шумна веселба в селската къща на Фенъл, в тъмната нощ навън се случи нещо, което щеше да окаже сериозно въздействие върху празненството. Възникналата тревога на мисис Фенъл относно засилващата се тупурдия на танците съвпадна по време с появата на човешка фигура на усамотения хълм с „Гарвановото гнездо“, изникнала внезапно на пътеката откъм града. Непознатото лице крачеше неуморно в дъжда по едва видимата пътека, която минаваше покрай къщата на овчаря.

Наближаваше времето за пълнолуние и поради това, макар небето да бе покрито с дъждовни облаци, навън добре се съзираха някои неща. В печалната бледа светлина ясно се видя, че самотният пътник е мъж с гъвкава снага. Походката му издаваше, че по всяка вероятност вече е отминал времето на естествената първоначална пъргавина, макар и не дотолкова, че да не успее да се затича бързо, ако се наложи. По най-обща преценка той вероятно бе около четирийсетгодишен. Изглеждаше висок, но някой сержант, подбиращ наборници, или друг човек с набито око за ръста на хората биха отбелязали, че мъжът само прави впечатление на висок, защото е кльощав, а всъщност не е повече от пет-шест фута.

Въпреки че пътникът вървеше с равномерна походка, долавяше се известна предпазливост като у човек, който внимава къде стъпва. И макар че не носеше черно сако, нито пък тъмна дреха, по някакъв начин създаваше усещането, че принадлежи към хората с черни сака. Дрехите му бяха шаячни, а ботите подковани, но походката му го издаваше, че не е от селяците с подковани обуца и шаячно сетре.

Когато пътникът се изравни с къщата на овчаря, дъждът заваля, или по-скоро заплющя с още по-ожесточена ярост. Оградата на малкия дом отчасти намаляваше силата на вятъра и на дъжда и това обстоятелство подтикна странникът да поспре. От стопанските пристройки около къщата най-ясно се виждаше празната кочина в предния ъгъл на градината, неоградена с жив плет, защото по тези места не беше познат обичаят да се прикриват по-неугледните страни на стопанството със съответната представителна фасада. Малката пристройка привлече погледа на странника с проблясващите си мокри плочи отгоре. Непознатият се приближи към нея и като видя, че е празна, се подслони под ниската стряха.

Поради близостта на къщата бумтежите на духовия инструмент и по-тънките звуци на цигулката долитаха до странника също като акомпанимент на засилващия се дъжд, който барабанеше по земята, още по силно плющеше по лехите със зеле в градината, както и върху сламените покриви на едва забележимите десетина кошера край пътеката, а също се изливаше в потоци и от стрехите в наредените покрай къщата кофи и тенджери. Съдовете бяха поставени там, защото в „Гарвановото гнездо“, както и във всички пръснати по хълмовете домакинства, най-голямата грижа беше недостигът на вода. И затова всеки случаен дъжд предвидливо се използваше, като се наизваждаха всевъзможни съдове, за да се пълнят с вода. Можеха да се разкажат някои прелюбопитни истории за това до какви хитрости се е стигало, за да се пести водата за къпане или за миене на съдове, които бяха напълно наложителни мерки в къщите по високите баири по време на летните суши. Ала в сезон като този не се стигаше до подобни крайности, защото небесата щедро задоволяваха всякакви нужди.

Най-сетне духовият инструмент замлъкна и къщата утихна. Настъпилото затишие прекъсна унеса на самотния пътник, в който бе изпаднал, така че той се измъкна изпод ниския заслон и очевидно обзет от друго намерение, се отправи по пътечката към входа на къщата. Когато съвсем се приближи, първото нещо, което стори, е да коленичи на един голям камък близо до наредените съдове и да отпие големи глътки от една тенджера. Щом утоли жаждата си, отново се надигна и понечи да почука, но се поспря, вперил поглед във вратата. Тъмното ѝ дърво не показваше нищо, така че странникът очевидно се опитваше да си представи какво има зад вратата, сякаш да претегли всякакви изненади, каквито може да крие подобна къща, и да прецени как те ще се отразят на появата му.

В обзелото го колебание се обърна и огледа всичко наоколо. Не се виждаше жива душа. Градинската пътека се виеше надолу и проблясваше като дияра на охлюв. Покривът на кладенчето (обикновено пресъхнало), капакът му, както и же-

лезния обков на градинската врата просветваха със същия мъгляв мокър блясък. А далече в долината по-ярката смътна белота подсказваше, че реката е наводнила ливадите. Отвъд тази гледка сред дъждовните капки примигваха няколко бледо греещи фенера – светлини, които загатваха за местонахождението на града в графството, откъдето по всяка вероятност бе дошъл пътникът. Пълното мъртвило в тази посока го окуражи в намеренията и той почука.

След танците и музиката гостите в къщата бяха започнали най-безразборно да бърборят. Дърводелецът им предлагаше да запеят песен, но точно сега на никого не му се пееше, така че при почукването всички любопитно наостриха уши.

– Влез! – високо извика овчарят.

Резето изщрака нагоре и на прага изведнъж изникна от мрака познатият ни странник. Овчарят се надигна, грабна две от най-близките свещи и се приближи да огледа новодошлия.

В светлината се видя, че пътникът има матово лице, а чертите му съвсем не бяха непривлекателни. Шапката, която той не свали веднага, бе нахлупена почти до очите му, но ясно се виждаше, че те са големи, широко отворени, дръзки и само с един бърз поглед обходиха стаята. Мъжът сякаш остана доволен от огледа, защото смъкна шапката от рошавата си глава и каза с дълбок плътен глас:

– Толкова силно вали навън, приятели, че ви моля да ми разрешите да вляза и да си поотпочина малко.

– Разбира се, страннико – възкликна овчарят. – За Бога, случил си точно кога да дойдеш, щото сме си устроили празненство по хубав повод... макар че човек сигурно едва ли би искал да има такива хубави поводи повече от веднъж в годината.

– Но не и по-рядко – обади се една жена. – Щото по-убаво е бърже да стъкмиш семейството и да приключиш колкото можеш по-рано, та да си отбиеш рано гайлето.

– А какъв е този хубав повод? – попита непознатият.

– Раждане и кръщение – отговори овчарят.

Странникът пожела на стопанина да не изживява прекалено често или прекалено рядко подобни събития, а когато с жест го подканиха да вдигне наздравица, той с готовност прие. Държанието му, което при влизането издаваше известна колебливост, сега беше държание на добросъдечен и безгрижен човек.

– Амче май бая късно си тръгнал да прекосяваш долината, а? – отбеляза сгоденият петдесетгодишен мъж.

– Тъй е, господине, прав си... Ще се сгуша в ъгълчето до камината, мадам, ако нямаш нищо против. Щото съм малко мокър от едната страна, откъдето ме валеше дъждът.

Мисис Фенъл се съгласи и освободи мястото на самопоканилия се гост, който се пхна в ъгъла до камината, като разпери ръце и крака със свойската непринуденост на човек, спокойно отпуснал се вкъщи.

– Да, доста са вехти ботите ми – непринудено подхвърли той, когато забеляза, че жената на овчаря се визира в нозете му. – Нито пък съм добре облечен. Случиха ми се разни неща, та ми се наложи да навлека каквото ми падне под ръка, но ще си намеря по-прилично облекло, когато се прибера вкъщи.

– Тукашен ли си? – попита стопанката.

– Не съвсем... ида по отгоре..

– Така си и мислех. И аз съм оттам. Като те слушам как говориш, ние май сме от един край.

– Ама ти едва ли си чувала за мен – бързо добави гостът. – Щото съм бая поголям от тебе, мадам, нали разбираш.

Тези ласкателен намек относно младостта на стопанката сложи край на кръсотосания разпит.

– Само още едно нещо би ме направило напълно щастлив – добави новоприсигналият. – И това е малко тютюнец, какъвто за съжаление нямам.

– Ще ти напълня лулата – обади се овчарят.

– Ама ще те помоля да ми дадеш и лула.

– Че що за пушач си без лула?

– Ами изтървал съм я някъде по пътя.

Овчарят напълни една нова глинена лула и му я подаде с думите:

– Дай ми табакерата си... Като съм се захванал с тая работа, ще ти напълня и нея.

Гостът започна уж да тършува из джобовете си.

– И нея ли си изтървал? – попита го домакинят с известна изненада.

– Май е така – смутолеви мъжът. – Сипи ми тютюн в хартиена фунийка.

Той запали лулата си от свещта с такова силно дръпване, че едва не угаси пламъка, а после отново се оттегли в ъгъла и се вгледа надолу в парата от мокрите си нозе с такова изражение, сякаш вече изобщо не му се говори.

Междувременно повечето гости почти забравиха за присъствието на странника, защото поведоха разпален разговор с музикантите какво да се изсвири за следващия танц. Въпросът бе решен и гостите взеха да се надигат да танцуват, но изведнъж се сепнаха, когато на вратата отново се почука.

Щом чу почукването, непознатият, свил се в ъгъла до камината, веднага грабна ръжена и започна най-старателно да разравя жаравата, сякаш това беше най-важното нещо за него в този миг. Тогава овчарят за втори път се провикна:

– Влез!

След миг на сламената изтривалка пред вратата се появи нов гост. Той също бе напълно непознат.

Новодошлият беше коренно различен от първия посетител. В държанието му имаше нещо грубовато, но лицето му издаваше и светска обиграност. Беше няколко години по-възрастен от първия гост, с леко прошарена коса, шръкнали вежди и тънки бакенбарди. Лицето му бе възпълно и отпуснато, но все пак издаваше силен характер. Носът му леко червенееше. Новопристигналият отметна назад дългата си тъмна горна дреха, като отдолу се показва изцяло пепелявосивият му костюм, а големият тежък и лъскав метален ланец, единственото му украшение, се полюшна от малкия му джоб. Като изтръска дъждовните капки от лъскавата си шапка, господинът каза:

– Налага се да поискам подслон за кратко време, приятели, защото ще се намокря до кости, докато стигна до Кастърбридж.

– Чувствайте се като у дома, сър – заяви овчарят, може би с не чак толкова дружелюбен тон като първия път – ала съвсем не поради това, че в природата на Фенъл имаше известна доза стиснатост. Чисто и просто одаята далеч не беше толкова голяма, празните столове бяха малко на брой, а пък и не беше особено приятно измокрените гости да се доближават до девойките и жените в пъстрите си премени.

И все пак вторият гостенин, след като свали връхната си дреха и окачи шапката си на един пирон върху дървената облицовка, сякаш специално бе поканен да я постави там, пристъпи напред и се настани на масата. Тя бе изместена съвсем близо до ъгъла на камината, за да се освободи място за танцьорите, така че вътрешният ѝ край докосваше лакътя на настанилия се до огъня мъж. Поради тази причина двамата страници се оказаха съвсем близко един до друг. Те леко си кимнаха, за да нарушат мълчанието между непознати, и тогава първият гост подаде на съседа си семейната кана – голям кафяв глинен съд с изтърган горен край, протрит като праг на врата от жадните устни на цели поколения, извървели своя житейски път, а отгоре върху издутата ѝ част се мъдреше следният надпис с жълти букви:

БЕЗ МОИТА ПОЯВА НЯМА ЗАБАВА

Вторият гост с голяма охота надигна каната към устните си и пи толкова дълго и предълго, че лицето на овчарската булка странно преbledня – тя много се изненада като видя как първият гост щедро черпи втория с чужда напитка.

– Тъй си и знаех – с голямо удоволствие заяви пиячът. – Когато минавах покрай градината, преди да вляза, и зърнах редицата от кошери, си рекох: „Където

има пчели, има и мед, а където има мед, има и медовина.“ Ама не очаквах на зряла възраст да се натъкна на медовина от такава висока класа като тая.

И той отново грабна каната и я надигна доста високо.

– Радвам се, че ви харесва – сърдечно отговори овчарят.

– Бива я медовината – съгласи се мисис Фенъл без всякакъв възторг, като тонът ѝ сякаш подсказваше, че понякога хваленето на избата може доста скъпичко да ти излезе. – Ама бая труд изисква... та си мисля да не правим повече. Щото медът се продава добре, а ние можем да се задоволим със съвсем малко само за ежедневни нужди.

– О, та как ще ви позволи сърцето! – укорително възкликна странникът в пепелявосиво, след като надигна каната за трети път и напълно я пресуши. – Обожавам медовина, отлежала като тази, също както обичам да ходя на църква в неделя или да облекчавам грешниците всеки божи ден.

– Ха, ха, ха – засмя се мъжът от ъгълчето до камината, който, макар и да се бе умълчал с лулата в уста, не можа или просто не поиска да се въздържи да откликне по някакъв начин на шегата, подхвърлена от сътрапезника му.

Медовината от онези времена, приготвяна от съвсем пресен мед, по четири фунта на галон, с всичките ѝ подправки – белтъци, кимион, джинджифил, карамфил, кора от мускатово орехче, розмарин, мая, както и всички процедури на преработката, бутилирането, поставянето в изба – беше силна на вкус, но въздействието ѝ не се усещаше така остро, каквото бе всъщност. И така, сега странникът в пепелявосиво, седнал на масата, възбуден от скритото въздействие на питието, разкопча жилетката си, отпусна се назад в стола, опъна напред крака и прикова вниманието на околните.

– Да не би да живеете в Кастърбридж? – попита овчарят.

– Не още, но смятам скоро да се преместя там.

– Вероятно ще се заловите с търговия, а?

– О, не! – възкликна жената на овчаря. – От пръв поглед си личи, че джентълменът е богат и не му се налага да се занимава с нищо.

Странникът в пепелявосиво замълча, сякаш размишляваше дали може да приеме изреченото определение за собствената си личност. Ала после реши да го отхвърли, като отговори следното:

– Богат не е точната дума относно състоянието ми, мадам. Аз работя и трябва да работя. И дори да стигна до Кастърбридж посред нощ, трябва да започна работа още в осем часа заранта. Така е, в дъжд или вятър, в бури и вихрушки, в градушки и порои аз утре трябва да свърша работата си.

– Горкият човек! Въпреки външния ви вид, вие май сте по-зле и от нас – заяви жената на овчаря.

– Такава ми е работата, драги господа и госпожи. Такава ми е работата, но не съм за съжаление... Ама всъщност вече трябва да стана и да тръгна, щото няма да мога да си намеря място за ношуване в града.

Ала гостът изобщо не се помръдна, а само добави:

– Има време за още една приятелска глътка, преди да потегля. И щях веднага да я дръпна, ако каната не беше празна.

– Ето ви чаша леко вино – обади се мисис Фенъл. – Викаме му леко, макар че го правим от първите медени пители.

– О, не! – пренебрежително възкликна непознатият. – Няма да си развалям вкуса от първата ви любезна почерпка, като приема втората.

– Разбира се, че няма! – намеси се Фенъл. – Та ние не се множим всеки ден, я, тъй че отново ще ви напълня каната.

И той слезе долу в тъмния килер под стълбите, където държаша бурето. Съпругата му го последва.

– Защо правиш това? – веднага го скастри тя, щом останаха насаме. – Той вече излока цяла кана, макар че десетина души можеха да пийнат от нея. Виж го ти, не го задоволявало лекото вино, та искал силна медовина. При това ни е напълно непознат. Ако питаш мене, хич не ми се нрави външният му вид.

– Ама той ни е дошъл в къщата, скъпа. При това навън вали, а имаме и кръщение. За Бога, какво значение има една чаша медовина отгоре? Та ние ще изкараме много повече при следващото роене.

– Добре де... но само сега – съгласи се тя, като отпрати тъжен поглед към бурето. – Ама какъв ли е занаятът на този човек и откъде изскочи току така, та се лепна за нас?

– Нямам представа. Ще го попитам отново.

Този път мисис Фенъл се постара да попречи на облечения в пепелявосиво непознат отново трагично да пресуши кажи-речи на един дъх цялата кана. Тя му напълни само една чашка и предвидливо остави каната надалече от него. След като гостът гаврътна чашката наведнъж, овчарят отново го попита за занаята му.

Странникът не отговори веднага, а мъжът, свил се в тъгълчето до камината, с отривиста прямота заяви:

– Мога пред всички да кажа какво работя... Аз съм колар.

– Много подходящ занаят за този край – каза овчарят.

– Всеки може да разбере какъв е моят... ако има нюх за такива работи – отговори странникът в пепелявосивото облекло.

– Обикновено можеш да познаеш какво работи един човек, като му видиш лапите – отбеляза дърводелецът и се вгледа в ръцете си. – Пръстите ми са набити с тресчици като игленик с игли.